

HOE BEZOEK JE EEN MUSEUM?

De kunst van het kunst kijken

Tekst: Johan Idema

Medio september verscheen bij BIS Publishers *How to visit an art museum* van Johan Idema. Het boek vormt een ludieke, maar prikkelende *call to action* voor bezoekers van kunstmusea. De auteur nodigt hen uit het heft meer in eigen handen te nemen, om tot een beter museumbezoek te komen. Meer *Do It Yourself* dus voor wie een kunstmuseum betreedt. Tegelijkertijd biedt het boek een speelse, maar kritische reflectie op hoe musea doorgaans kunst presenteren.

De enige manier om een schilderij te begrijpen, is naar het museum te gaan en er een te bekijken. Dat beweerde de Franse schilder Pierre-Auguste Renoir. Maar eenmaal binnen, blijkt dat gemakkelijker gezegd dan gedaan. Want wat doe je, als er alleen 'zonder titel' op het tekstbordje staat? Waar kijk je, als een schilderij je onverbloemd uitzicht biedt op een reusachtige vrouwenschede? En hoe reageer je op de suppoost die, uitgezakt naast het schilderij, je vaak net iets te nors aankijkt? Een goed bezoek aan een kunstmuseum is eenvoudiger gezegd dan gedaan. Zomaar wat rondwalen kan iedereen, maar werkelijk geraakt worden door kunst, dat gebeurt niet zomaar.

Hoe doe je dat dus, een museum bezoeken, en kan het beter? De uitdrukking op het gezicht van veel museumprofessionals bij het stellen van deze vraag sprak doekdelen. Het was vragen naar de bekende weg: een museum bezoeken snapt toch iedereen? Maar het is toch echt in de

museumzalen zelf, waar de vraag werd geboren. Wie daar goed rondkijkt, signaleert veel opmerkelijk gedrag. Mensen die doelloos rondwalen, gemiddeld negen seconden naar een werk kijken, of meer naar de tekstbordjes of op hun smartphone kijken dan naar de kunstwerken. Ook de 'formules' waarmee kunstmusea veelal kunst aanbieden valt steeds meer op: abstracte, spaarzame of vage teksten, laag opgehangen in kleine lettertjes, in stille, steriele zalen waar alleen staand kan worden gekeken met naast de kunstwerken verveeld kijkende suppoosten. Voor kunstliefhebbers klinkt dit misschien als een karikatuur. Maar vanuit het perspectief van de minder ingevoerde bezoeker of een jongere generatie cultuurpubliek is dat het alleszins.

Ook wie zich enigszins in de cijfers en onderzoek van museumbezoek verdiept, vindt voldoende aanknopingspunten om zich af te vragen hoezeer bezoekers werkelijk een leerzame en inspirerende tijd doorbrengen in het museum. Cijfers zoals die van het SCP en CBS laten zien dat het totale museumbezoek in Nederland de laatste decennia niet is gegroeid en dat Nederlanders kunstmusea vooral beschouwen als een vorm vermaak, maar weinig meer dan dat. Kortom, de vraag die op het eerste gezicht misschien overbodig leek - hoe bezoek je een kunstmuseum? - blijkt bij nader inzien actueel en zelfs urgent.

Museumbezoek in eigen hand

Er valt dus een wereld te winnen. *How to visit an art museum* legt het initiatief bij de bezoeker. Het laat het publiek met andere

ogen naar het museum kijken om zo hun eigen gedrag te overwegen. Want het kan ook anders, is de belangrijkste boodschap. Het kunstmuseum hoeft geen plek te zijn waar je stil, passief, verveeld of met vraagtekens hoeft rond te lopen. Het museum kan een plek zijn waar je verwonderd vragen kan stellen. Waar ook andere verhalen te ontdekken zijn dan die het museum je vertelt. Waar je met anderen in gesprek kan raken en/of boeiende ontmoetingen kan hebben, hoe kort soms ook. En dat alles heb je als bezoeker zelf in de hand.

Waar kijk je, als een schilderij je onverbloemd uitzicht biedt op een reusachtige vrouwenschede?

Aan de hand van meer dan dertig inzichten en praktische suggesties laat *How to visit an art museum* daarom zien hoe met een beetje lef en vindingrijkheid museumbezoek leuker wordt, en lonender. Bijvoorbeeld door te ontdekken hoe je een suppoost optimaal kan benutten, wat een vuistregel is om goede kunst te herkennen, hoe het café een belangrijke rol kan spelen in een museumbezoek en hoe kinderen de meest diepzinnige kunstervaring kunnen bieden. Want, zo stelt het boek, uiteindelijk is een museum wat je er als bezoeker van maakt.

15 WHY YOU SHOULD GET YOUR HANDS ON ART

HE FELT SMOOTH AND FIRM

His legs were strong and lean. She felt his muscular calves and touched his thighs, his tense quadriceps contracted mid-stride. His right hand was up in the air, but she'd grabbed his other fist down by his wrist, crossing the knuckles pointed at the floor. She felt surprise, excitement even, standing before this giant man. He felt smooth and firm – and ice-cold, too.

—Daphne Chen on Rodin's life-foot sculpture of Saint John the Baptist, as felt by a blind woman

Touching art used to be routine in earlier centuries. It was considered essential to fully appreciating the beauty of art. Today, art museums have almost entirely banned the tactile experience. Art is meant for the eyes only. But is it really? Of course, most art is too delicate for our shaky and moist hands. Touching two-dimensional works doesn't make much sense either. But beyond these obvious constraints, there is still a world to explore.

"Everything that has form is only known through the sense of touch," according to philosopher Gottfried Herder. So if you get the chance to touch an artwork, seize it with both hands. Placing your hands right where the artist's hands once were

can be exciting. It will allow you to literally feel the material and get a sense for the artist's craftsmanship on a whole new level.

How to get that hands-on experience in a hands-off museum world? Start by simply asking. Some museums offer art that can, or is even meant to, be touched. Museums that truly acknowledge your urge to feel offer tactile tours (white gloves included). Educators will guide your hands, ask you what you feel and help you to create meaningful connections with the (usually) sculptures through touch.

Several museums organize tours for blind visitors. Try to join one, as non-blinds are often allowed. Sensing art together with people who are used to seeing through their hands is an amazing experience. Listening to them as they describe their observations can be tremendously insightful and inspiring. In fact, when it comes to art, the visually impaired could help the sighted community to feel what can't be touched. Which museum will be first to offer tours with blind guides?

Natuurlijk bepalen museumbezoekers niet alleen zelf de kwaliteit van hun bezoek. Ook kunstmusea hebben hier grote invloed op. De manier waarop zij kunstwerken presenteren, bepaalt meer dan we denken of en hoe deze werken ons inspireren, 'voeden' en raken. Indirect vormt *How to visit an art museum* dan ook een speelse, maar kritische reflectie op de modus operandi van kunstmusea. Door bezoekers op alternatieven te wijzen, plaatst het boek indirect een aantal vraagtekens bij de museumetiquette - hoe de zalen zijn ingericht, de kunst wordt toegelicht en hoe bezoekers zich (dienen te?) gedragen.

Anders kijken naar bezoekers

Daar is alle reden toe, want de kennis en behoeften waarmee bezoekers het museum betreden veranderen sterk. Niet iedereen is een erudiete intellectueel - voor zover dat vroeger wel het geval was - die kunst zelf kan en wil duiden. Onze interesses en voorkeuren veranderen, als gevolg van de digitalisering, informelere omgangsvormen en verschuivende beeldvorming van kunst en cultuur (om maar een paar ontwikkelingen te noemen). De kloof tussen publiek en kunstmusea - waarvan ook beweerd zou kunnen worden dat deze al groot is - zal verder groeien als de manier waarop musea ons kunstwerken aanreiken niet mee verandert. Vernieuwing in presentatievormen dus, waarbij veel kan worden heroverwogen. De sfeer en dynamiek in museumzalen bijvoorbeeld: altijd rustig, leeg en serieus, of kan het ook anders? De toelichting die musea ons bij kunst geven: altijd kunsthistorisch objectief of kan een mooi verhaal of een subjectieve interpretatie van kunst bezoekers ook iets bieden? Het is niet een kwestie van 'alles moet anders' of dat kunstmusea helemaal niets aan verandering doen. Zelfs een nationaal instituut als het Rijksmuseum nodigde onlangs de populaire filosoof Alain de Botton uit om op alternatieve tekstbordjes kunstwerken anders 'uit te leggen'. De opgave is om veel meer en ambitieuzer kunst op verschillende manieren te presenteren, om zo een breder publiek te kunnen (blijven) aanspreken.

Het bestaansrecht van kunstmusea - het geweldige werk dat kunstenaars maakten en blijven maken en een publiek dat dit werk wil leren kennen - zal altijd blijven bestaan. Toch nemen jongere generaties nu in toenemende

21 A PLEA FOR TAKING A LONGER LOOK

SLOW ME THE WAY

How long does it take to look at an artwork? Have you ever wondered about the answer to this question, while standing in front of one? Taking time is essential to appreciating art. Museums, however, offer surprisingly little guidance regarding how (long) to look. Once inside the gallery, you are on your own, as the museum assumes that the act of viewing art is self-explanatory. If you feel lost, it might offer you comfort that "Have I looked long enough at this piece?" is an often occurring thought in the mind of many art museum visitors.

A symphony takes forty minutes, a film two hours, but museums let you decide how much time to spend with an artwork. This may be unfortunate. Artists spend weeks, months, even years creating a work of art. We spend a mere nine seconds on average looking at it. Even masterpieces cannot keep our attention for very much longer: we look at the Mona Lisa for just fifteen seconds on average.

Slow food aficionados honor the chef by spending as much time enjoying a meal as it took to prepare it. Museums could

'slow us the way' by posting suggested viewing times with certain artworks. It would at least make us more aware of how quick we look.

Slow viewing starts with the awareness that museums offer way too much to take in all at once. Do not do what others do, and exhaust yourself with viewing everything and therefore seeing nothing. Instead, choose and choose daringly. Devote time to truly getting to know a few artworks. Consider the museum a menu, not a checklist.

Art tends to reveal itself gradually as you spend time with it. That's why slowing down matters. Be aware, however, that plain staring does not allow you to see more. Getting acquainted requires effort, whether you ask yourself questions, consult the wall labels, read online articles on your smartphone, or invite fellow visitors to join in your contemplation of the piece. Artworks that speak for themselves do not exist. Find out which ways to explore and connect to art work best for you, and take your time in doing so. It will be worth it.

7 HOW TO PROCESS PROVOCATIVE ART

SHOCK ME IF YOU CAN

It's Sunday morning. You just had a delicious brunch and feel great as you walk into the museum gallery. The first thing you encounter is a photo of a crucifix, submerged in the artist's own urine. Next, a black Virgin Mary, made from elephant dung, positioned in front of a collage of pornographic images. Suddenly, you feel a little less great. What's the matter?

Art that awes or disgusts you - think porn, bodily fluids, death or decay - may push you out of your comfort zone. And most museums do not exactly take you by the hand throughout the experience. Where to look when a painting offers you a picturesque yet undisguised view of a giant vagina? What to do when the smell in the gallery turns out to come from a glass box with a rotting cow's head? Walk away? Sure, you can. But if you think art should only be beautiful and uplifting, you're missing out.

How to adequately deal with shock art? Start off by getting in touch with your initial emotional reaction. Goggle, if you need to. Gasp, cry, get angry or shout. Who said art requires you to be silent

and composed? Internalizing the shock is the essential first step towards understanding the work.

Once the primal "ugh" is out of the way, ask yourself why it was there in the first place. What is it that makes you uncomfortable? Try to accept your emotions for what they are and consider the work as you would any other one. Look for clues, read the labels. Does the artist provoke in order to make a statement? Does he want to confront you with your feelings? Once you move past the initial shock, you will often find a worthwhile thought or message - one that may need some controversy to be told effectively.

Many artists feel that generating shock is the duty of those who aim to project the real world back at itself. "Conditions in society are shocking, and art really does become a mirror to society in that way," one artist puts it. Museums are one of the few public places where we can, freely and rather innocently, experience shock. This can be incredibly illuminating. Let's cherish this freedom by now and then voluntarily taking a hit. It will eventually make you stronger.

mate afscheid van de klassieke cultuurinstututen. Wil het publiek voor kunstmusea op termijn dan ook niet slinken tot een minderheid van kunsthistorische liefhebbers, dan moeten bezoekers ook op andere manieren 'contact kunnen maken' met kunst. Daar kunnen, zoals het boek betoogt, bezoekers zelf iets aan doen, maar musea net zo goed. *How to visit an art museum* is in eerste instantie dus voer voor museumbezoekers. Maar stiekem hoop ik dat museumprofessionals ook meeleezen. □

INFO

How to visit an art museum kan worden besteld bij BIS Publishers via <http://goo.gl/Kep8Nl>

Johan Idema is adviseur en cultureel ondernemer. Hij initieerde andere presentatievormen van kunst, zoals De Grote Kunstshow en het Parade Museum. Eerder dit jaar ontving hij een oeuvreprijs als 'radicale vernieuwer in de cultuurwereld.'